

ЖУСУП БАЛАСАГЫН атындагы
КЫРГЫЗ УЛУТТУК УНИВЕРСИТЕТИНИН

ЖАРЧЫСЫ ВЕСТНИК

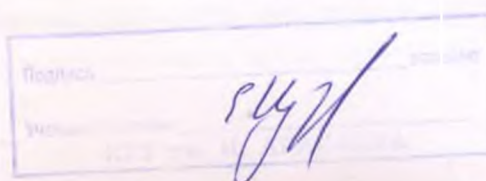
КЫРГЫЗСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА имени ЖУСУПА БАЛАСАГЫНА

ВЫПУСК 1

ISBN 5-658-00810 X

<i>Сартбекова Н.К.</i> п.и.к., доцент (Эл Аралык инновациялык технологиялар университети) «Педагогикалык системада техникалык адистердин башка тилдүү коммуникациялык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун концепциясы».....	171
<i>Суералиева Д.С.</i> ага окутуучу (КРСУ) «Кыргыз тилин окутууда жаңы технологияларды колдонуу»	179
<i>Суералиева З.С.</i> - БГУ, ст. преп. «Роль интерактивных форм обучения в повышении познавательной активности студентов».....	184
<i>Шабькеева Г.Т.</i> ст.преп. (Евразийский Университет) «Болонский процесс и его внедрение в системе использования самостоятельной работы студента».....	190

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Асипова Н.А.</i> д.п.н., профессор (КТУ «Манас») «Научно-методическое обеспечение перехода к многоуровневому высшему образованию в условиях глобализации мира».....	195
<i>Акиева Г.С.</i> д.п.н., профессор (КГУ им. И. Арабаева) «Современные подходы повышения квалификации педагогических кадров».....	199
<i>Алыкулов У.Ж.</i> ст.преп. (КНУ им. Ж. Баласагына) «Вопросы противоречивости человека в педагогике»	203
<i>Алыкулов У.Ж.</i> ст.преп. (КНУ им. Ж. Баласагына) «Вопросы целостности человека в педагогической науке».....	206
<i>Баймолдаев Т.М.</i> академик, п.г.д., профессор (Казахстан) «Жалпы білім беретін мектепті баскару жүйесінің өзіндік ерекшеліктері».....	209
<i>Бектурганова Г.И., Сахарова А.Е.</i> (КНУ им. Ж. Баласагына) «К вопросу об организации профильного обучения в школе нового типа».....	220
<i>Гайдакова И.Н.</i> магистрант (КГУ им. И. Арабаева) «Деятельность социального педагога по организации внеклассной и внешкольной работы с педагогически запущенными детьми школьного возраста».....	224
<i>Джилкишиева М.С.</i> к.п.н., доцент (Казахстан) «Гражданско-патриотическое воспитание студенческой молодежи Казахстана в условиях модернизации образования».....	229
<i>Исамидинов И.Ч., Колбаев К.Б., Гудимова А.Н., Красницкий В.В.</i> (КНУ им. Ж. Баласагына) «Реализация модели институциональной системы оценки качества высшего образования КНУ при переходе на кредитную систему».....	235
<i>Каарман Гульмира</i> ст. преп. (КНУ им. Ж. Баласагына) «Формирование творческого потенциала будущего учителя в условиях интернационализации образования».....	241
<i>Калибекова Д.Т.</i> и.о.доцента (КНУ им. Ж. Баласагына) «Правовая педагогика, как основа формирования правовой культуры студентов».....	244
<i>Калимолдаева А.К.</i> д.п.н., профессор (Казахстан) «Проблема патриотического воспитания учащейся молодежи в современном Казахстане».....	248
<i>Карабалаева Г.Т.</i> к.п.н., доцент (КНУ им. Ж. Баласагына) «Использование СМИ в практике семейного и школьного воспитания подростков».....	252
<i>Карабалаева Г.Т.</i> к.п.н., доцент (КНУ им. Ж. Баласагына) «Медиаобразование как необходимое условие в семейном и общественном воспитании учащихся».....	257
<i>Касымова Г.А.</i> ага окутуучу (НМУ) «Баалоо процессинин окуучунун окуу таануу ишмердүүлүгүнө тийгизген таасири».....	263
<i>Качкын уулу Алтынбек</i> окутуучу (КМУ) «Айыл мектебинин мугалимдерин даярдоонун өзгөчөлүктөрү».....	266
<i>Кожобекова А.К.</i> аспирант (КНУ им. Ж. Баласагына) «Проблема подготовки магистров в Кыргызской Республике».....	269

АЙЫЛ МЕКТЕБИНИН МУГАЛИМДЕРИН ДАЯРDOONUN ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Глобалдашуу мезгилинде мамлекетибиздин жана элибиздин салттуу өзгөчөлүктөрүн бекем кармап өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн катарынан чыкпай, алар менен тең ата болуу үчүн бир далай иштерди кылуу зарыл. Алардын негизгилеринин бири бул билим берүү системасын реформалоо жана өркүндөтүү. Кыргыз Республикасынын жалпы мектептеринин 70 %нан ашыгын айыл мектептери түзөт. Коомдун аң сезиминин, муктаждыктарынын жана жаңы баалуулуктардын пайда болуу мезгилинде жаңы типте иштеген, маалыматтык жана компьютердик технологияларды мыкты билген мугалимге муктаждык пайда болот. Андай мугалим айыл жергесинде билим-берүү мекемелеринин ролу өстүрүп, коомдун суроо-талаптарын чечүүгө жардам берет.

Айыл жергесинин мугалиминин эң башкы маселелеринин бири бул, бош убакыттын таардыгы көбүн эсе учурда анын жоктугу. Мына ушуга ылайык келечектеги айыл мектебинин мугалимин даярдоодо убакытты сарамжалдуу, сабакка берилген убакытты натыйжалуу жана үзүрлүү колодонууга, аз убакыттын ичинде туура окута билүүгө, б.а. окуу тарбия ишин оптималдаштырууга үйрөнүүсү керек.

Айыл мектеп мугалимдеринин өзгөчөлүктөрү И.О. Ланцова, А. Кудинер, С.В. Сидоров, И. Абанкина, Н.В. Кузьмина жана башкалар тарабынан бир далай изилдөөлөр жүргүзүлгөн.

Окумуштуулар белгилеп өткөндөй айыл мугалимдерин даярдоодо **консервативдүүлүк** жана **стереотиптик** ойлор, жаңыны киргизип өркүндөтүүгө жолтоо болуп келет.

Педагог новатор Д.А. Казыханованын изилдөөсүндө студенттин мугалим болуп калыптануусу төмөнкү милдеттерди камтыйт:

1. Окуу жайда билим берүүдө айыл мугалимдеринин өзгөчөлүктөрүн жана айырмачылыгын аныктоо.
2. Айыл мугалимдерин даярдоодо атайын талаптарды түзүү жана аларга жооп берүүсүн шарттоо.
3. Студенттин өз алдынча иштөөсүнүн потенциалын жана анын келечекте мезгилдин талабына жооп бере турган сапаттарын калыптануусун аныктоо.
4. Айыл мугалимин даярдоонун атайын моделин түзүү жана ишке ашыруу, келечектеги мугалимдин жеке сапаттарын эске алуу менен.
5. Мугалимди даярдоодо педагогикалык шарттар менен тарбиялоо механизмдеринин байланышын бекемдөө жана өркүндөтүү.
6. Эксперименталдык жол менен мугалимдин калыптануусунун активдүүлүгүн же пассивдүүлүгүн аныктоо. [3]

Жогорудагы сунуштарды эске алуу менен мугалимдерди даярдоодо кесипкөйлүк, компетенттүүлүк жана креативдүү ойлонууну калыптандырууну бул келечектеги мугалимди даярдоонун негизин түзөөрүн айтууга болот. Мугалимдин креативдүүлүгү айыл жергесинде окуучулардын чыгармачылыкка болгон жөндөмдүүлүгүн аныктай билиши, анын илимдеги маданияттагы, бизнестеги жетишкендиктерди пайдаланып жаңы идеялар менен, жаңы сунуштар менен мектептеги окуу-тарбия ишинде жаңы идеялар, жаңы сунуштар менен жана демилгечи болушу бул креативдүүлүктүн бирден бир белгиси. Айыл мектебин жандандырып жана өркүндөтүүгө креативдүү мугалимдер жөндөмдүү болушат. [4]

Айыл мектебинде иштеген мугалимдердин ишинен өлкөбүздүн келечеги аныкталгандыктан, ушуну эске алуу менен айыл мугалимдерин даярдоодо кошумча окуу саттарын киргизүү зарыл экенин так айтууга болот.

Айыл мектептеринин мугалимдерин даярдоонун спецификалык өзгөчөлүктөрүн И.О. Ланцова төмөндөгүчө чагылдырган:

- Окуучулардын, ата-энелердин жана айыл тургундардын суроо талабына жооп берүүсү, өзүнүн ишмердүүлүгүн нормативдик документтердин негизинде иш алып баруусу ж.б.

- Айыл мектептеринин ишмердүүлүгүн уюштурууда моментин карап чыгуу, окутуу жана тарбиялоо ишин кайра карап чыгуу.

- Айылда жайгашкан административдик мекемелер менен карым-катнашта болуусу, алардын жардамы менен билим-берүүнүн сапатын, жогорулатуу.

- Айылдын социалдык өзгөчөлүктөрүн аныктоо жана эске алуу айыл тургундарынын жашоо-шартынын жакшыруусу түздөн-түз мектептеги билим берүүгө таасирин тийгизет, андагы мугалимдердин мектеп ичинде модернизация жүргүзүүгө дагы шарт түзөт.

- Мугалимдердин көп предметтүү сабак өтүүсүндө атайын курстарды киргизүү, интегративдик жол менен педагогикалык процессти ишке ашыруу. [6]

Акыркы беш жыл аралыгында өлкөбүздө педагогикалык багыттагы кесиптерге көңүл бурулуп, мамлекеттик гранттар бөлүнүүдө. Анткени педагогикалык кадрларга болгон муктаждык өсүүдө. Статискага таянсак, айыл жергелеринде мугалимдер көп предметтүү ишмердүүлүк жүргүзүшүп, мугалимдердин жетишпегендиги, алыскы айыл жергелеринде жаш мугалимдердин барбагандыгы билим сапатынын төмөндөп кетишинин бирден бир негизи болот десек жаңылышпайбыз. Айтылгандарды эске алуу менен айыл мектептеринин мугалимдерин даярдоодо социалдык ал-акыбалды, айылдын регионалдык статусун жана башка өзгөчөлүктөрдү эстен чыгарбоо зарыл.

Мезгилдин талабына жооп берген, кесипкөй, креативдүү, гумандуулук позицияны бекем туткан жана компетенттүү адис жогоруда каралган маселелерди чечүүгө жардам берет, мындай мугалим: окуу процессинин субъектилери менен пикир алмашууга даяр, алардын психикалык өзгөчөлүктөрүнө ылайык багыт берүүгө; айыл тургундарынын салттуу баалуулуктарын эске алуу менен окуу жана тарбия процессин уюштурууга компетенттүү; мектептин ишин башкара билген жеке инсанга багытталган окуу жана тарбия ишмердүүлүгүн уюштурууга жөндөмдүү адис. [2]

Ал эми мугалимдик кесипти тандаган студент өзүнүн ишмердүүлүгүндө эң биринчиден алдын алуу принцибин кармана билүүсү зарыл. Анткени педагогика илими бир катар илимдердей эле профилактикалык мүнөзгө ээ. Ал сапаттуу билим алуу менен окуучуларды теориялык билимге, билгичтигине, көндүмдөргө ээ кылып, тарбиялоо процессинде ар кандай конфликттик чече билүүгө үйрөнүүсү зарыл.

Келечектеги айыл мугалими өзүнүн бүт айыл үчүн, анын тургундары үчүн өзүнүн жоопкерчилигин сезе билүүсү керек. Илимий адабияттарга таянуу менен жогорудагы талаштарга ылайык айыл мугалимдеринин ишмердүүлүгүндө төмөндөгүдөй кесиптик жөндөмдүүлүктөрүн бөлүп көрсөтөбүз: инсандык жөндөмдүүлүк, дидактикалык жөндөмдүүлүк жана уюштуруучулук жөндөмдүүлүгү.

1. Инсандык жөндөмдүүлүгү төмөндөгүлөрдү өзичине камтыйт:

- Окуучуларга тура мамиле кылуу (окуучулар менен карым-катнашка өтүүгө аракеттенүү, сезимтал болуу, окуучуларды ар тараптан изденүүгө багыт берүү).

- Сабырдуулук, өзүн-өзү башкара билүү жөндөмдүүлүгү.

- Мугалимдин маанайы кандай болсо окуучулардын маанайы дагы ошондой болот, оптимисттик көңүлдө болуп окуучулардын иш аракетин жана кыймылын атайын нуукка салуу.

2. Дидактикалык жөндөмдүүлүк төмөндөгүлөргө ээ:

• Өтүп жаткан предметтин жеткиликтүү түшүндүрүүсү (өз ойун жөнөкөйлөтүп, окуучулардын деңгээлине ылайыкташтыруу мүмкүнчүлүгү).

• Сөз байлыгы жогору, кеп маданияты бар жана өзүнүн ой-пикиринин жеткиликтүү чагылдыруусу. [1]

Айыл мектебинин өсүп-өнүгүүсүнө, окуучулардын билимдүү болуусуна кызыктар адамдар менен алгылыктуу иш алып баруу жөндөмдүүлүгү (коллегалары, ата-энелер, жергиликтүү бийлик өкүлдөрү, илимий жана маданий борборлору ж.б.); мугалимдердин статусун жергиликтүү тургундар арасында жогорулатат жана бир катар сунуштар дагы камтыйт.

Келечектеги айыл мугалимдерин максаттуу даярдоодо айыл жергесиндеги бир катар көйгөйлүү маселелерди эске алуу зарыл, алар: айыл тургундары салт-санааны бекем тутуусу, мектеп ичинде бир катар эскичил стереотиптердин жашап келүүсү; иштеп калган мугалимдер арасында консервативдик ойлордун кармангандыгы; инновациялардын бардык түрлөрүн чочу менен кабыл алуусу ж.б. [6]

Окумуштуулардын изилдөөлөрүнө таянуу менен келечектеги айыл мугалими кандай болуу керек, кандай талаптарга жооп берүүсү зарыл ушул ж.б. суроолорго жооп берүү үчүн, прогрессивдүү мугалимдин моделин чагылдырууга болот, алар:

1. Концептуалдык мамилелери (максаттуу иш аракет кылуу, мугалимди даярдоодогу милдеттерди иштеп чыгуу ж.б.).

2. Жаңы шарттарга ылайыкташуусу, кесиптик жана инсандык жактан өнүгүүсү, педагогикалык маданиятын жогорулатуусу ж.б.).

3. Мугалимдин өзүн-өзү өнүктүрүүнүн натыйжалуу жолдорун билүүсү ж.б.

Жогорудагы милдеттерди ишке ашыруу үчүн, педагогикалык окуу жайларга даярдоого зарыл болгон атайын шарттарды эске алуу окутуунун жана тарбиялоонун жаңы технологияларын колдонуу новатор мугалимдердин иш тажрыйбалары менен тааныштыруу, педагогикадагы жана психологиядагы жаңы ачылыш маалыматтарына ээ кылуу ж.б.у.с жагдайлар мааниге ээ боло тургандыгын биздин педагогикалык эксперимент көрсөттү, педагогикалык-психологиялык негиздерин мыкты билиши керек.

Демек жыйынтыктап айта кетсек мугалимди даярдоодо атайын түзүлгөн модель менен калыптандырса болот. Биринчиден, студент (болочоктогу мугалим) өзүнүн кесиби жөнүндө кеңири маалыматка ээ болуусу, окуткан предмети жана окуу тарбия иштеринин педагогикалык практикадан кеминде 2 жолу өтүүсү абзел); мектептин өзгөчөлүгүн, анын маданий баалуулуктарын билип андан оң эмоционалдык таасир алып теориялык, практикалык, психологиялык даярдык ала алат.

Адабияттар:

1. Асмолов А.Г. Психология личности: культурно-историческое понимание развития человека. – М.: Издательство «Смысл», 2007.- 526 с.

2. Бобиенко О.М. Ключевые компетенции личности как образовательный результат системы профессионального образования: Дис. ... канд. пед. наук // Казань 2005 – 140 с.

3. Выготский Л.С. Психологические основы творческой деятельности // Свободное развитие личности школьников. Философские и психолого-педагогические основы образования. / 435 с. 135 с.

4. Казыханова Д.А. Проблемы самообразования сельского учителя. // Взаимодействие психолого-педагогической теории и практики в условиях перестройки народного образования / Сборник статей, Уфа. 1994. Йошкар-Ола.

5. Ланцова И.О. Педагогические основы развития сельского учителя. Дис. работа. 2008.